

A szakszervezeti könyvtárak területi szerepe és a tanácsi segítség

Az országban jelenleg 302, lakóterületi olvasókat is fogadó szakszervezeti könyvtárat tartanak számon. Hogy jobban érzékelhető legyen, milyen mértékben és színvonalon vesznek részt a könyvtári ellátásban, érdemes néhányat közülük közelebbről szemügyre venni.

Nagyüzemi könyvtárak a lakosságért

Budapesten az elmúlt évben 10 vasas nagyüzem könyvtára fogadott olvasókat a lakosság köréből is. A lakóterületi lakó, mintegy 77 ezer emberből 9 ezer volt rendszeres olvasójuk, s ez a szám azt jelenti, hogy a tíz vasas könyvtár 29 ezres olvasótáborának ők alkották 31 százalékát. Összesen 250 ezer könyvből válogathattak. E könyvtárak 1971-ben csak könyvbeszerzésre 797 ezer forintot költöttek, fenntartásuk összes költsége meghaladta a 2 millió forintot. Mindezt csaknem teljes egészében az üzemek teremtették elő.

A könyvolvasáson kívül természetesen egyéb szolgáltatásokat is nyújtanak olvasóiknak. A pesterzsébeti *Csili* folyóirat-olvasójába 200, a *Csepeli Munkásotthon*-ba 190 (ugyanott mintegy 4 ezer kötetes kézikönyvtár is rendelkezésre áll), a *Láng gyárába* 152 féle magyar és külföldi folyóirat jár, hogy csak a legnagyobbakról történjék említés.

Az *Ikarus* könyvtára 3800 kötetes gyermekrészleggel is el van látva, s 140-es létszámú 14 év alatti olvasótáborának gyermekszakkört és meseklubot is működtet. A gyermekfoglalkozásokat szombat délután és vasárnap délelőtt tartják. A *Csepeli Vasmű* könyvtárhálózatában két olyan nagykönyvtár van, amelyet a lakosság is használhat, közülük az egyik (a központi) zenei részleggel is rendelkezik.

A VIII. kerület üzem-óriásának, a Ganz-MÁVAG-nak szakszervezeti könyvtárhálózatát *Mátyás István* éppen lapunk megelőző számában mutatta be, így a téma szempontjából csak néhány kiegészítésre van szükség. A könyvtár 1971-ben 5205 olvasót tartott számon, akiknek 33,6 százalékát lakóterületiek alkották. Ez az arány nem kevesebb, mint 1751 olvasót jelent. A 45 ezer szabadpolcra helyezett könyv és a 77 féle folyóirat természetesen ugyanúgy rendelkezésükre áll, mint az üzemi olvasóknak. A könyvtár évente 140 ezer forintot költ új könyvekre, a múlt évben azonban 170 ezerért 5900 kötetet vásárolt. A nyitva-

tartás viszont csak módjával igazodik a lakóterületi igényekhez: hétfőn, kedden, szerdán és pénteken 10—18, csütörtökön 10—14 és szombaton 9—13 óráig lehet a könyvtárt felkeresni, s a nyitvatartási idő megnyújtása az esti órákra, ami elsősorban a lakóterületi olvasókat szolgálja, csak létszámemeléssel volna megoldható. Ezt a státuszt, illetve az ehhez szükséges anyagiakat a könyvtár a kerületi tanácstól várja. S itt érdemel említést, hogy az elmúlt időkben, éppen nagyszámú területi olvasójukra való tekintettel, évi 10 ezer forintos támogatást kaptak a tanácstól könyvbeszerzésre, 1968-tól azonban ezt megvonták tőlük.

A Ganz-MÁVAG könyvtárhálózata a könyv- és folyóirat-szolgáltatás mellett egyéb területi könyvtári feladatot is ellát. Gyermekkönyvtárt tartanak fenn a kerület egyik általános iskolájában, s a dolgozók iskolájában folyó oktatás munkájába is bekapcsolódnak (l. a cikket).

Üzemiek kisebb számban

A főváros másik nagy munkáskerületében, *Angyal földön* található az Autóvilamossági Felszerelések Gyárának könyvtára, amely valószínűleg különleges helyet foglal el, ha ugyan nem egvedülő-állónak számít az elsősorban mégis csak munkahelyi könyvtári ellátást nyújtó szakszervezeti könyvtárak sorában. *Ti. több olvasója van a lakóterületről*, mint amennyien az üzemből látogatják. 1700 nyilvántartott olvasójának 70 százaléka, 1200 verbuválódik a környék lakóiból, s csak 500 a „saját”, az üzemi dolgozó. A szokatlan összetétel magyarázata: a könyvtár jelenleg a gyár területén kívül van elhelyezve (most tervezik fiókkönyvtár létesítését az üzemben, de ez más téma).

Mit nyújt olvasóinak? Válogatni 21 ezer 800 könyvből lehet, s kéznél van 28 féle napilap és folyóirat is. 1971-ben 40 ezer forintért 1400 könyvet vettek. A nyitvatartás is jól igazodik a lakossági igényekhez, vagy úgy is lehet mondani, nem rosszabbul, mint a tanácsi könyvtárak zömében: hétfőn, szerdán, pénteken 13,30—19, kedden és csütörtökön 10—15 óráig látogathatják. A szombati nyitvatartást egyelőre létszámhiány miatt nem tervezik. Egyébként sűrűn lakott negyedben vannak, a legközelebbi Szabó Ervin Könyvtár két villamos megállónyi távolságra esik. Érthető, hogy sokan keresik fel őket a környékről.

Részvételüket a lakosság könyvtári el-látásában méltányolta a XIII. kerületi tanács is: 20 ezer forintos támogatást kaptak — utoljára 1966-ban. Azóta, sajnós, ez az összeg évről évre zsugorodott: 1967/68-ban még 10, 69-ben 5, 70-ben csak 3 ezer volt és 1971-ben már semennyit sem kaptak. Jelenleg ígéretük van arra, hogy 1973-tól *ismét részesülnek tanácsi támogatásban.*

Könyvtár a Harminckettesek terén

Természetesen más szakmák könyvtárai is kiveszik részüket a lakosság könyvtári ellátásából.

Ugyancsak a VIII. kerületben, a Harminckettesek terén áll a Helyiipari és Városgazdasági Dolgozók Szakszervezetének központi könyvtára (erről a könyvtárhálózatról a Könyvtáros 1970/8. számában megjelent elemző cikk nyújt bővebb tájékoztatást). A szépen berendezett, korszerű könyvtárba bárki besétálhat az utcáról, csakúgy, mint akármelyik tanácsi könyvtárba. Sőt, a helyi kölcsönzőszolgálatot elsősorban a lakóterületi olvasóknak szervezték. Számuk 450, 15 ezer könyvet visznek ki egy évben, s 15 ezer forintot költ évente a HVDSZ is a jelenleg 7 ezres nagyságú könyvállomány fejlesztésére. Sajnos, a kiterjedt hálózati munka mellett *csak heti kétszeri, 15-től 18 óráig tartó nyitvatartásra* adódik lehetőség a könyvtár mostani dolgozói létszámából, s a könyvtárvezető ugyanazt mondja, amit a Ganz-MÁVAG-é: a kerületi tanács könyvtáros státusszal segíthetné a nyitvatartás bővítését, s ami azzal együtt jár, a jelenleginél lényegesen több olvasó fogadását.

Ez a könyvtár is kapcsolatot teremtett egy iparitanuló-iskolával, a Práter utcai helyiipari tanuló-intézettel. Segítik a tanár-könyvtárost, látogatásra hívták meg a tanulókat, s persze olvasónak is. Szó van Dózsa-émlékműsor rendezéséről is a tanulók számára.

A korszerű oktatás szolgálatában

Folytatva a korántsem teljesnek szánt felsorolást, említést érdemel, hogy például a *textilszakszervezet* budapesti könyvtárai közül csak a III. kerületiekből a környék lakói az elmúlt évben 23 ezer könyvet kölcsönöztek. S a napjainkban egyre inkább előtérbe kerülő *iskola-könyvtár kapcsolat* kiépítéséből is kiveszik részüket a textiles könyvtárak. A Hazai Fésűsfonógyár könyvtára például a pedagógusokat és az úttörővezetőket ellátja a tanításhoz, illetve neveléshez szükséges irodalommal, a Textilfestőgyárré pedig az üzemben működő, kihelyezett esti iskola munkáját segíti azzal, hogy

feltárja és rendelkezésre bocsátja a tananyaghoz kapcsolódó irodalmat. Itt még új vonás, hogy ezt az irodalmi anyagot a könyvtárban megtartásra kerülő tanítási órákon dolgozzák fel a tanulók. (Ez egyébként a könyvtárosoknak túlórázást jelent, de vállalják.)

A *Magyar Pamutipar* újpesti gyárának könyvtárát is csaknem 30 százalékban a környék lakói használják, az 1400-as olvasói gárdából 405-en. A 100 m² alapterületű, 12 ezer kötetes könyvállománnyal rendelkező intézmény a többi textiles könyvtárhoz hasonlóan szerződésben rögzített kapcsolatban áll a kerület egyik iparitanuló-iskolájával. A vállalatok között csoportos könyvtárlátogatás, közös rendezvények s az iskolai tanár-könyvtáros módszertani segítése szerepelnek.

Országosan ...

Az új gazdaságirányítási rendszer bevezetésével a vállalatok nem csökkentették a szakszervezetet, így a lakóterületre is kölcsönző könyvtárak anyagi támogatását, bár döntési joguk a náluk maradó pénzüsszegek felhasználására a múlthoz képest megnövekedett. Sőt, a könyvtárak ellátottságában szerény fejlődés mutatkozik annak ellenére, hogy közben a könyvek ára és a nyomdaköltségek (l. propaganda-anyagok előállítás) emelkedtek. Általában elmondható viszont, hogy *a helyi tanácsok nem járulnak hozzá* az említett könyvtárak lakóterületi szolgáltatásainak költségeihez, fenntartásukhoz, sőt a korábbi támogatásokat is megvonták, vagy csökkentették — így látja a helyzetet a SZOT kulturális osztálya az ország minden részéből kapott információk alapján. Tehát vidéken is ugyanaz a helyzet, mint a fővárosban. Fejér megyében például 51 szakszervezeti könyvtár fogad lakóterületi olvasókat, de egyik sem kap anyagi segítséget a tanácsoktól. Győr megyéből is csak egyetlen esetről tudnak: a *Petőházi Cukorgyár* könyvtárosának tiszteletdíját a tanács fedezi, s a könyveket vásárolja az üzem.

A budapesti VIII. kerületi tanács népművelési csoportjának vezetője szerint *a tanácsnak jelenleg nincs pénze* a szakszervezeti könyvtárak anyagi támogatására, még akkor sem, ha azok tanácsi könyvtári feladatokat látnak is el, s szíves munkát végeznek. Hozzátette még, hogy figyelemmel kísérik e könyvtárak tevékenységét, s ahol mód van rá, erkölcsi támogatást nyújtanak nekik (például szorgalmazzák az iskolák és a könyvtárak kapcsolatának kiépítését, olykor-olykor megjutalmazzák a jól dolgozó könyvtárosokat, a tanácsi összekötőket is bevonják a könyvtári propagandába stb.).

A tanács a kerületi Szabó Ervin fiókokat sem tudja úgy támogatni, ahogy indokolt lenne.

Mindehhez annyit lehet hozzáfűzni, hogyha a jelenleg csaknem 650 ezer munkahelyen ellátott dolgozó családtagjaival „rázúdulna” a tanácsi könyvtárakra Budapesten és vidéken, akkor lehetne

érezkelni igazán, mekkora terhet vesznek le a szakszervezeti könyvtárak a tanácsi könyvtárhálózat válláról. S ha e felismerés kellően tudatosulna, akkor talán előbb-utóbb mégis jutna e könyvtáraknak is a tanácsi támogatásból.

Simay Norbert